

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України
«Про внесення змін до статті 138 Кримінального процесуального
кодексу України щодо уточнення поважних причин неприбуття особи на
виклик в суд»
*(реєстр. № 15249 від 14.05.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці досліджується пропозиція щодо уточнення інших обставин, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик в кримінальному провадженні, зокрема участю народного депутата України, депутата місцевої ради у засіданні відповідної ради чи її органу, у контексті законопроєкту за реєстр. № 15249 від 14.05.2026 (далі - законопроєкт).*

Розглядається відповідність законопроєкту основоположним засадам правотворчої діяльності, нормам чинного кримінального процесуального та іншого спеціального законодавства.

***Ключові слова:** кримінальне провадження, народний депутат України, депутат місцевої ради, участь у засіданні, неприбуття особи на виклик, поважні причини.*

Вступ

Однією із передумов ефективного здійснення кримінального провадження є забезпечення своєчасної явки учасників процесу за викликом слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду. Водночас на практиці питання належного виконання цього процесуального обов'язку набуває особливої актуальності у випадках, коли викликаного особою є народний депутат України або депутат місцевої ради, на яких одночасно покладено обов'язок брати участь у пленарних засіданнях, роботі комітетів, постійних комісій та інших формах здійснення представницького мандата. У таких випадках виникає необхідність узгодження завдань кримінального провадження з гарантіями безперервного виконання депутатами своїх повноважень.

Стаття 138 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) визначає перелік поважних причин неприбуття особи за викликом та передбачає можливість врахування інших обставин, які об'єктивно унеможливають явку. У контексті діяльності народних депутатів України та депутатів місцевих рад окремого значення набуває оцінка того, чи може виконання депутатських повноважень – зокрема участь у пленарному засіданні Верховної Ради України, засіданні комітету або сесії відповідної ради – визнаватися поважною причиною неявки за викликом у кримінальному провадженні.

Варто зазначити, що у європейській практиці переважає підхід, за якого участь депутата у роботі парламенту або представницького органу місцевого самоврядування не закріплюється як окрема безумовна підстава неприбуття у кримінальному провадженні за викликом, однак може оцінюватися як поважна причина в межах загальних процесуальних норм з урахуванням балансу між

інтересами кримінального провадження та необхідністю забезпечення безперервного здійснення представницького мандата. У цьому контексті визначальне значення мають характер процесуальної дії, можливість її перенесення без шкоди для провадження, а також підтвердження факту участі депутата у здійсненні представницьких повноважень.

Основна частина

Метою розглядуваного законопроекту визначено «уточнення норм про поважні причини неприбуття особи на виклик в суд, аби викликами в суд не перешкождали депутатській діяльності»¹.

Підтримуючи удосконалення законодавчого забезпечення порядку кримінального провадження, доцільно зазначити наступне.

Насамперед, слід відзначити, що назва законопроекту в частині «уточнення поважних причин неприбуття особи на виклик в суд» звужує зміст чинної статті 138 КПК України, в якій визначені поважні причини неприбуття особи на виклик (тобто не лише до суду, а й до органу досудового розслідування, слідчого судді).

Внесення законодавчих змін потребує належного обґрунтування, зокрема й правозастосовчою практикою щодо притягнення народних депутатів України, депутатів місцевих рад до відповідальності за неявку за викликом у кримінальному провадженні без поважних причин, серед яких участь депутатів у засіданнях відповідної ради.

Пропозиція щодо внесення *постійної* норми до пункту 8 частини першої статті 138 КПК України створюватиме колізію із спеціальним законодавством, що регулює питання депутатської діяльності.

Так, відповідно до частини третьої статті 26 Регламенту Верховної Ради України *поважними причинами відсутності* народного депутата на пленарному засіданні Верховної Ради є причини, пов'язані з реалізацією прав і виконанням обов'язків, визначених Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кодексом адміністративного судочинства України, *Кримінальним процесуальним кодексом України*, Законом України «Про Конституційний Суд України», про що народний депутат, у разі якщо він є учасником або іншою особою, яка бере участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, судовому процесі, *кримінальному провадженні*, судовому провадженні, конституційному провадженні, завчасно, але не пізніше дня проведення наступного пленарного засідання, має повідомити Голову Верховної Ради України шляхом подання заяви (повідомлення), до якої (якого) додається копія документа на підтвердження неможливості бути присутнім на пленарному засіданні. Підставами для відсутності членів комітету на засіданні комітету є поважні причини, визначені частиною третьою статті 26 Регламенту

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 138 Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення поважних причин неприбуття особи на виклик в суд». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69976>

Верховної Ради України (частина друга статті 47 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»). Тобто явка за викликом народного депутата України як учасника кримінального провадження є пріоритетом перед участю його у пленарному засіданні чи засіданні комітету.

Депутат місцевої ради зобов'язаний бути присутнім на пленарних засіданнях ради, засіданнях постійної комісії та інших органів ради, до складу яких він входить. У разі неможливості бути присутнім на засіданні депутат місцевої ради повідомляє про це особу, яка очолює відповідний орган (частина третя статті 20 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»). Отже, поважність неявки депутата місцевої ради на засідання ради/органу ради у зв'язку із викликом його як учасника кримінального провадження, презюмується.

У будь-якому випадку визнання поважною обставини, яка об'єктивно унеможливорює з'явлення особи на виклик в кримінальному провадженні є дискрецією відповідної уповноваженої особи або суду при вирішенні питання притягнення особи до відповідальності за таку неявку. При цьому, участь депутата в засіданні ради (комітету, комісії) об'єктивно не може бути автоматичним імунітетом від виклику в кримінальному провадженні. Інакше, така норма матиме ризики дискримінації. Адже фактично створюється спеціально визначена процесуальна перевага для депутатів, тоді як інші особи, які виконують публічні чи професійні обов'язки, аналогічно можуть бути об'єктивно позбавлені можливості прибути (судді, рятувальники, члени виборчих комісій тощо). Оскільки чинна норма пункту 8 статті 138 КПК України уже містить загальну конструкцію «інші обставини, які об'єктивно унеможливають...», окреме виділення депутатів може сприйматися як надання преференції конкретній категорії суб'єктів без достатнього нормативного обґрунтування.

Положення розділу II законопроекту свідчать про відсутність достатніх і завершених механізмів для реалізації положень Закону в разі його прийняття. Так, Конституційний Суд України в Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності.

Окрім того, не деталізовано завдання Кабінету Міністрів України: «протягом одного місяця з дня набрання чинності цим Законом забезпечити приведення своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом, а також приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом» (пункт 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення»).

Висновки

Підсумовуючи, слід зазначити, що запропоновані зміни потребують додаткового обґрунтування, оскільки чинна редакція статті 138 КПК України вже дозволяє враховувати виконання депутатських повноважень як обставину,

що об'єктивно унеможлиблює явку за викликом. Водночас виокремлення депутатів серед інших учасників кримінального провадження може створити колізії зі спеціальним законодавством та ризики надання необґрунтованих процесуальних переваг окремій категорії осіб, що потребує додаткової оцінки з точки зору принципу рівності учасників кримінального провадження.

Принагідно повідомляємо, що Дослідницькою службою може бути проведено дослідження порівняльного характеру з розглядуваних питань і підготовлено відповідну аналітичну записку.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*